

รับทราบ : 07/03/2565

พิจารณา : 02/04/2565

สิ้นสุดกระบวนการ : 29/04/2565

วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ | 17

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2565

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย Social Space Creation of Hmong Doi Yao Doi Phamon, Chiangrai Province.

อดิสร ภูสาระ^{1*} และ สุมาลี สาดสง²
Adisorn Pusara^{1*} and sumalineee sadsang²

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้นำเสนอถึงความเป็นมาของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย ถูกสร้างเงื่อนไขให้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับอำนาจรัฐ และกลับมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย การกลายเป็นคนชายขอบของม้ง เกิดจากอคติทางเชื้อชาติ การใช้พื้นที่ทำการเกษตรบนภูเขาสูง ถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

จากนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และการเพิ่มปริมาณพื้นที่ป่าไม้ซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่ทำการเกษตรของม้ง ม้งดอยยาว ดอยผาหม่น จึงสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยการรวมกลุ่มเข้าร่วมกับรัฐเพื่อจัดการป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชน และการรวมกลุ่มแสดงพลังการขัดขืนต่อนโยบายรัฐ ใช้วิธีการเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างการประเด็นการรับรู้ต่อสังคม ส่งผลให้รัฐต้องทบทวนนโยบายที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนชายขอบ รัฐควรกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์

คำสำคัญ: พื้นที่ทางสังคม ม้ง

Abstract

This academic article presents the history of the Hmong Doi Yao Doi Pha Mon, Chiang Rai province. That were created conditions to join the Communist Party of Thailand to fight against state power and came back to be a co-developer of the Thai nation. Hmong becoming a marginalized people caused by racial discrimination. Using of agricultural land in the high mountains, It was seen as the cause of the reduction of forest area, and drug involvement.

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

² อาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

¹ Assistant Professor of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phranakon Si Ayutthaya Rajabhat University

² Lecture of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phranakon Si Ayutthaya Rajabhat University

* Corresponding author: sorn1@hotmail.com

Tracing from government policies related to forest conservation and increasing the amount of forest land that overlaps with the Hmong agricultural land. Hmong, Doi Yao, Doi Pha Mon, thus creating a social space by grouping and collaboration with the state for managed forest in the form of community forest and the group show anti-power against state policy, using methods for broadcast activities by the mass media and social media to create social awareness issue initiate state must reconsidered policy that effect marginalized people's way of life, government policies should formulate policies that take into account the equality of human beings.

Keywords : Social Space, Hmong

บทนำ

ม้ง (Hmong) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบนดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย ยาวนานกว่า 100 ปี การตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงไม่มีการเกี่ยวข้องกับคนไทยพื้นราบ จนกระทั่งคนไทยพื้นราบเริ่มให้ความสนใจม้งจากการที่ม้งใช้พื้นที่ต้นน้ำเพื่อทำการเกษตรโดยพืชเศรษฐกิจสำคัญของม้งคือฝิ่น ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มเข้ามาเรียกเก็บภาษีจากม้ง รวมถึงการใช้อำนาจดขี่ ข่มเหงด้วยอคติทางเชื้อชาติ ม้งถูกมองว่าเป็นผู้ทำลายป่าไม้ และเป็นผู้ค้ายาเสพติดจนทำให้ม้งจากดอยยาว ดอยผาหม่น ต้องเข้าร่วมต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐ และกลับออกมาในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย จนกระทั่งรัฐกำหนดนโยบาย ทวงคืนผืนป่า รวมถึงนโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้าที่ทับซ้อนกับพื้นที่ทำการเกษตรที่ ทำกินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ม้งดอยยาวดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย จึงรวมตัวสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อสร้างการยอมรับการมีตัวตน และความเท่าเทียมในสังคม บทความนี้จะแสดงถึงประวัติความเป็นมาของม้ง ดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย การเป็นคนชายขอบและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของม้ง ดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย เพื่อสร้างกระแสสังคมให้รัฐทบทวนนโยบายที่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของม้ง

ความเป็นมาของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของม้งในประเทศไทยของ Leepreecha (2018) กล่าวว่าม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานประมาณ 4,000 ปีในบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศจีน คือตามลำน้ำแยงซีกับลำน้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง) โดยในจีนนั้นเป็นที่รู้จักกันในนามชนเผ่า “เหมียว” ผลพวงจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติกับการรุกรานของชาวมองโกล ชาวแมนจูและชาวฮั่นทำให้เกิดสงครามระหว่างม้งกับผู้รุกรานเหล่านี้ครั้งแล้วครั้งเล่า นอกจากนั้นแล้วนโยบายการสร้างรัฐชาติและการขูดรีดภาษีจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ทำให้ชาวม้งทนไม่ไหวและได้ลุกขึ้นก่อการกบฏหลายครั้งในประวัติศาสตร์จีน แต่ทุกครั้งได้รับการปราบปรามอย่างหนัก โดยเฉพาะช่วงกบฏไถ่ผิงกบฏธงแดง-ธงขาว (ค.ศ. 1856-1872) และกบฏฮ่อธงดำนั้นส่งผลโดยตรงต่อการอพยพของม้งจากประเทศจีนเข้าสู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ลาว

ไทยและพม่า ในส่วนของดินแดนล้านนาหรือภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันนั้นชาวม้งเริ่มอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งระหว่างช่วงต่อคริสต์ศักราช 1800 และ 1900 Lamoon (2019) ได้เรียบเรียงเอกสารโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาประวัติศาสตร์นิเวศวัฒนธรรมดอยยาว ดอยผาหม่นที่อธิบายถึงการอพยพของม้งจากมณฑลยูนนาน ผ่านเมืองหล้าในเขตปกครองตนเองของลื้อ สิบสองปันนาผ่านแขวงอุดมไซในลาว แล้วข้ามแม่น้ำโขงมายังดอยผาหม่นอันเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาหลวงพระบาง ในช่วงแรกที่ม้งเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนดอยผาหม่นคนไทยส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงการอพยพเข้ามาของม้งเนื่องจากดอยผาหม่นมีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตร เป็นพื้นที่ป่าเขาที่คนไทยไม่ได้เดินทางเข้าถึง ในช่วงดังกล่าวคนไทยจะรู้จักกลุ่มชนเผ่าเพียงชาวมุขที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณเชิงเขา ส่วนบนภูเขาย่อมพบชาวลัวะ และชาวปกากะญอที่ตั้งถิ่นฐานในระดับความสูงไม่เท่ากับม้ง จนถึงช่วงเปลี่ยนผ่านจากอาณาจักรล้านนาสู่อาณาจักรสยาม เจ้าเมืองเชียงของได้แต่งตั้งผู้นำม้งให้ดูแลปกครองกันเองโดยให้มีตำแหน่งเป็นพญา โดยกำหนดให้พญาพิภักดิ์ปกครองดูแลม้งในพื้นที่ดอยยาว และพญาเลาอุดดูแลม้งในพื้นที่ดอยผาหม่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองตำแหน่งทั้งสองได้ถูกยกเลิกไปโดยใช้วิธีการปกครองท้องที่จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจากหมู่บ้านคนไทยเป็นผู้ปกครองดูแลม้งดอยยาว ดอยผาหม่น

Yodmaneebunpot (Interview: 2021) หรือหมอแดงผู้อาวุโสม้งดอยยาวดอยผาหม่นได้เล่าเหตุการณ์ที่ม้ง ดอยยาว ดอยผาหม่นเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคนเมือง รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติกับม้งอย่างไม่เป็นธรรม มีการกำหนดวิธีการและการเรียกเก็บภาษีตามอำเภอใจใช้อำนาจข่มขู่ ข่มเหง การจับกุมดำเนินคดีกับผู้ต่อต้านขัดขืน เมื่อม้งขัดขืนก็ใช้นโยบายสามแยกคือปล้นให้เรียบ ฆ่าให้เรียบและเผาให้เรียบทำให้ม้งต้องหนีออกจากหมู่บ้านเข้าไปหลบซ่อนตัวในป่าและเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ ต่อสู้กับอำนาจรัฐในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 เรียกว่าวันเสียงปืนแตก อันเป็นวันที่กองกำลัง ม้งเข้าปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐที่บ้านห้วยชมพู ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย ตลอดพื้นที่ดอยยาว ดอยผาหม่นถูกจัดตั้งเป็นเขตงานที่ 8 พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนานนับสิบปีเกิดความสูญเสียทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ม้ง รวมถึงนักศึกษาที่เข้าป่าหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้ประกาศใช้นโยบาย 66/2523 อันเป็นนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์มีการเจรจาให้ข้อตกลงกับม้งด้านการให้ความปลอดภัยการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการให้สิทธิประโยชน์ในพื้นที่ทำกิน ม้งดอยยาว ดอยผาหม่นจึงกลับมาเป็น “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” พร้อมกลับมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เดิม ก่อนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์”

ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพหนีภัยสงครามจากตอนใต้ของจีนเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 19 บนพื้นที่ดอยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย คาดว่าม้งมีการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ดังกล่าวยาวนานกว่า 100 ปี ในช่วงแรกรัฐไทยได้แต่งตั้งให้ม้งปกครองดูแลกันเอง จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 รัฐไทยใช้วิธีการปกครองโดยให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาปกครองดูแล เมื่อเกิดข้อพิพาทกับเจ้าหน้าที่รัฐ ม้งดอยยาว ดอยผาหม่นเลือกใช้วิธีการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับรัฐจนเกิดนโยบาย 66/2523 ม้งดอยยาว ดอยผาหม่นจึงกลับออกมาร่วมกับรัฐในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ผลจาก

การเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ดังกล่าว ทำให้คนทั่วไปมีมุมมองว่ามั่งเป็นผู้ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ในทางกลับกัน บทเรียนจากการต่อสู้กับอำนาจรัฐ กลับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของมั่ง ที่รักความเป็นอิสระ และพร้อมจะต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม

การเป็นคนชายขอบของมั่ง

คนชายขอบ (Marginal People) ในทางภูมิศาสตร์ตามความหมายของ Kaewtankham (2018) หมายถึงคนที่อยู่ชายขอบพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยไม่เคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิมและกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ หรืออพยพเข้าเมืองด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ผู้คนเหล่านั้นต้องไปตั้งรกรากถิ่นฐานใหม่ หรือมีวิถีชีวิตที่ต้องไปแก่งแย่งแข่งขัน การถูกกีดกันเอารัดเอาเปรียบจากคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในดินแดนหรือเป็นเจ้าของเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน และการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนเหล่านั้นได้นำคำว่า “ชาติพันธุ์” เข้ามา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับมิติทางประวัติศาสตร์ สังคมและอัตลักษณ์ (Identity) ที่มักไม่ได้รับการยอมรับหรือเลือกปฏิบัติจากผู้คนในสังคมนั้นจนกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความต้องการการอยู่รอดเพื่อการแย่งชิงทรัพยากร หรือการอยู่รอดภายใต้กระแสวัฒนธรรมหลักทำให้เกิดกระบวนการที่ทำให้คนกลุ่มน้อยเหล่านั้นถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบโดยแบ่งออกเป็น 2 ทิศทางที่ตรงข้ามกันคือ การถูกกีดกันและการลดอำนาจทำให้แปลกแยกจากสังคม ถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบในลักษณะที่คนในสังคมไม่ยอมรับ และพวกเขายอมแยกตัวตนออกจากสังคมเพื่อให้เห็นตัวตนของเขาไปด้วย และในทิศทางที่สองเป็นการถูกตึงให้เข้าร่วมกระบวนการจนกลายเป็นคนชายขอบในทิศทางตรงกันข้ามกับทิศทางแรก เช่นกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย Klommeung (2017) กล่าวถึงเงื่อนไขและสาเหตุที่มี การผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบมี ดังนี้

1. ชุมชนเผชิญอยู่กับกระแสหลักของชาติ ซึ่งสร้างแรงกดดันลงไปชุมชนเช่น การผสมกลมกลืน ขวามลายูให้กลายเป็นคนไทย ในขณะที่รัฐชาติที่เน้นการอนุรักษ์ที่จะสร้างกระแสของการกีดกันชุมชนจากการเข้าถึงทรัพยากร
2. ชุมชนที่ตกอยู่ในกระแสนิยมหรือโลกาภิวัตน์จนเกิดปัญหาเรื่องพื้นที่เดิมซึ่งมักเกี่ยวข้องกับชุมชนภาคใต้หน่วยที่ซับซ้อน กรณีหน่วยเดิมเป็นเรื่องของชุมชนและชาติพันธุ์แต่ต้องไปยืนในกระแสเชิงวกรากของทุนนิยม บริโภคนิยม กระแสของโลกาภิวัตน์ทำให้ถูกเปลี่ยนความหมายจนสูญเสียพื้นที่ของความเป็นมนุษย์
3. ความเป็นตัวตนของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการก่อตัวของคน

การกลายเป็นคนชายขอบของมั่งเกิดขึ้นจากอคติทางเชื้อชาติจากชนส่วนใหญ่ที่มองว่ามั่งอยู่ในพื้นที่ป่า เขาไร้การศึกษาและมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ความดื้อดึงไม่ยอมรับการปกครองจากรัฐทำให้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับอำนาจรัฐนับสิบปี การตั้งถิ่นฐานและมีวิถีการดำรงชีวิตในพื้นที่ป่าไม่ทำให้มั่งถูกมองว่าเป็น

ผู้ทำลายป่าไม้จึงถูกกีดกันไม่ให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ และการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นผู้นำเข้าและขนส่งยาเสพติดสร้างปัญหาทางสังคมกับประเทศ

อคติทางเชื้อชาติเป็นการเลือกปฏิบัติ การแบ่งแยกเหยียดหยาม กีดกัน เพราะเห็นว่าผู้อื่นมีความแตกต่างจากตนเองเกิดการแบ่งแยกระหว่าง “เรา” กับ “คนอื่น” คิดว่าชาติพันธุ์เราเหนือกว่าชาติพันธุ์อื่น โดยมองไปที่จุดด้อยของคนชาติพันธุ์นั้น ๆ Soonthornpasuch (2020) กล่าวว่าการศึกษาที่มีมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงทางไกลความเจริญทางวัตถุ และการศึกษาทำให้มองว่าด้อยกว่าชนส่วนใหญ่เป็นไปตามทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ที่อธิบายว่าเมื่อคนเรารวมกลุ่มจะเกิดการจำแนกกลุ่มทางสังคม แยกตัวเราเข้าในกลุ่มเรา ไม่ใช่กลุ่มเขา บุคคลมีแนวโน้มจะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองตามกลุ่ม และนำเอาอัตลักษณ์ของกลุ่มมาเป็นของตนเองหรือของเรา และกลุ่มของเราเท่านั้นที่มีความเหนือกว่า

ประเด็นของการตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตรบนพื้นที่ภูเขาสูงดำรงชีวิตด้วยการเกษตร และเก็บเกี่ยวผลผลิตจากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ Wittayapak (2018) ได้กล่าวถึงการกำหนดนโยบายควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ทำให้มันตกเป็นจำเลยสำคัญในปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ความไม่เข้าใจถึงระบบการจัดการที่ดินของม้ง และกลุ่มชาติพันธุ์พร้อมมายาคติว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขาเป็นผู้ทำลายป่าไม้เพื่อการทำไร่เลื่อนลอยทั้งที่ระบบการจัดการที่ดินและแรงงานของการทำไร่เลื่อนลอยแตกต่างไปจากการเกษตรแบบเข้มข้นในพื้นที่ราบลุ่ม ทำให้ผู้คนภายนอกที่ไม่คุ้นเคยกับระบบดังกล่าวเข้าใจผิดว่าเป็นระบบสังคมที่มีอุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์บุพกาล (Primitive Communalism) โดยเฉพาะในแง่ของการจัดการที่ดินคนภายนอกโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐเข้าใจว่า กลุ่มคนที่ทำไร่เลื่อนลอยมีการถือครองที่ดินร่วมกัน (Communal Land Tenure) หรือไม่ระบบการถือครองที่ดินเลย ความเข้าใจผิดนี้เกิดจากสาเหตุสองประการคือ ประการแรกคนภายนอกไม่สามารถจำแนกแยกแยะออกจากกันระหว่างสิทธิของชุมชนกับสิทธิของครัวเรือน ประการที่สองความไม่เข้าใจเกี่ยวกับผืนดิน และระยะเวลาที่ปล่อยเป็นไร่เห่ล่า (Fallow Land/Time) พื้นที่เพาะปลูกที่โค่นแล้วเผาเพื่อการเพาะปลูกหนึ่งฤดูกาลแล้วปล่อยทิ้งไว้เพื่อให้ป่าไม้คืนสภาพ เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีจะกลายเป็นป่าที่มีต้นไม้ปกคลุม คนภายนอกมักคิดว่าเป็นพื้นที่ป่า และไม่มีเจ้าของ แท้จริงแล้วในหมู่บ้านมีการยอมรับสิทธิของการเป็นเจ้าของของพื้นที่ที่ว่างเป็นไร่เห่ล่านั้นอยู่ เมื่อครบรอบการหมุนเวียนเจ้าของที่เดิมก็จะกลับมาแผ้วถางเพาะปลูกอีกครั้งหนึ่ง ความเข้าใจผิดเรื่องนี้มักจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชนอยู่เสมอ เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐต้องการใช้พื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นพื้นที่อนุรักษ์ หรือเมื่อชาวบ้านเวียนกลับมาแผ้วถางทำไร่ในพื้นที่ป่าที่เคยเป็นไร่เห่ล่าของตนเองมักจะถูกเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดีในข้อหาตัดไม้ทำลายป่า

สำหรับการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของม้งตามคำกล่าวของ Wongpratya (2007) ที่กล่าวถึงผืนอันเป็นพืชเศรษฐกิจของม้งมาหลายร้อยปี เนื่องจากผืนเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีบนพื้นที่ภูเขาสูง ใช้เวลาในการเสื่อมสภาพของผลผลิตนานหลายปีสามารถขนส่งไปจำหน่ายได้สะดวกกว่าผลผลิตทางการเกษตรประเภทอื่น ภายใต้ความทุรกันดารของภูมิประเทศ ในยุคที่รัฐบาลอนุญาตให้มีการค้าฝิ่นม้งดอยยาว ดอยผาหม่นเป็นทั้งผู้ผลิต และรวบรวมฝิ่นนำไปจำหน่ายที่โรงยาฝิ่น จังหวัดเชียงราย และหลวงพระบาง ม้งจึงมีชื่อเสียงในฐานะ

พ่อค้าฝิ่น การปลูกและค้าฝิ่นยุติลงจากข้อตกลงกับรัฐในการเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย รัฐให้ความช่วยเหลือมั่งด้านการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว พร้อมการสร้างเส้นทางคมนาคมให้สามารถขนส่งผลผลิตได้อย่างสะดวก จนกระทั่งมีการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิดใหม่คือยาบ้า และยาไอซ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ยาเสพติดชนิดใหม่แพร่ระบาดเข้ามายังหมู่บ้านม้งอย่างรวดเร็วเนื่องจากความผูกพันของระบบเครือญาติกับม้งในประเทศเพื่อนบ้าน การขาดความมั่นคงในชีวิตการถูกจำกัดพื้นที่ทำกิน ปัญหาความยากจน และค่านิยมใหม่เชิงวัตถุนิยม ประกอบกับความชำนาญจากการขนส่งผลผลิตสู่พื้นที่ชั้นใน ส่งผลให้ม้งค้ายาเสพติดอย่างเป็นทางการ อุบาสัยของม้งที่มีความอดทนชำนาญภูมิประเทศ เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าตรวจค้นจับกุมก็จะช่วยกันปกปิด และหลบหนีไปอยู่กับเครือญาติพื้นที่อื่น

การเป็นคนขายของของม้งเกิดจากอคติทางเชื้อชาติของคนกลุ่มใหญ่ที่มองว่า ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการศึกษาและวัฒนธรรมที่ด้อยกว่า การเป็นต้นเหตุของการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และการเป็นผู้นำเข้าและค้ายาเสพติด ทำให้ม้งต้องใช้ข้อดีลักษณะของตนเองสร้างพื้นที่ทางสังคมสร้างการยอมรับ และสิทธิการดำรงชีวิตภายใต้วิถีของตนเอง

การสร้างพื้นที่ทางสังคม

การศึกษาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ พฤติกรรมของมนุษย์ในพื้นที่ตามลักษณะทางกายภาพ อันก่อให้เกิดและส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจของมนุษย์ ในขณะที่ Saiseng (2017) นำแนวคิดของ Henri Lefebvre นักปรัชญาสายมาร์กซิสต์ชาวฝรั่งเศสที่กล่าวถึงวิธีการผลิต และการสร้างความหมายของพื้นที่ (Production of Space) โดยแบ่งลักษณะของพื้นที่ออกเป็น 3 หน่วย ดังนี้ หน่วยแรกคือพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) หมายถึงพื้นที่เชิงรูปธรรม รับรู้สามารถสังเกตได้ด้วยตา ระบุตำแหน่งที่ตั้ง และสัมผัสได้ หน่วยที่สอง คือพื้นที่ทางความคิด (Mental Space) หมายถึงพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากการนึกคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติภายใน และแสดงออกไปสู่พื้นที่ทางกายภาพ และหน่วยที่สาม คือพื้นที่ทางสังคม (Social Space) หมายถึงพื้นที่ประกอบสร้างขึ้นมาระหว่างพื้นที่ทางกายภาพกับพื้นที่ทางความคิด เป็นพื้นที่ของการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างตัวตน ประสบการณ์ร่วม และความหมาย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสามหน่วย พื้นที่นี้เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Relationship) ที่ซ่อนความหมาย อำนาจ และนัยยะแฝงอยู่

พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นการใช้พื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ทางความคิดโดยชุมชนเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของชุมชนในสังคม Tovivich (2021) กล่าวว่า การสร้างพื้นที่ทางสังคมของชุมชนอาจมีการทับซ้อนกันอย่างเป็นพลวัต ประกอบด้วยชุมชนมีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งชุมชนนั้นมีความเชื่อ หรือวัฒนธรรมร่วมกันรวมตัวกันเพื่อดำเนินงานปัจจัยร่วมจากภายนอก และชุมชนนั้นจะต้องตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน Jitpiromsri (2010) กล่าวถึงสาเหตุของการสร้างพื้นที่ทางสังคมเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนซึ่งมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความสำนึกรู้-ความเข้าใจ ของคนในการจำแนกแยกแยะ การแบ่งชนชั้น แบ่งประเภทและเปลี่ยนความประทับใจในโลกทางสังคม รวมทั้งการประดิษฐ์สร้างโครงสร้างแห่งการเรียนรู้ และการประเมินค่าในการสำนึกรู้ ระบบการเรียนรู้ ระบบการจำแนกแยกแยะ ชนิด ประเภท และชนชั้น จะมีการตั้งชื่อ การสร้างคำ

ซึ่งทำให้เกิดความเป็นจริงทางสังคม สิ่งเหล่านั้นเป็นสุดยอดทางการเมืองซึ่งก็คือ การต่อสู้เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของวิสัยทัศน์ในการมองโลก และนำมาใช้ในการจำแนกแยกแยะประเภท จำพวก ชั้น หมู่ (เราเรียกกระบวนการนี้ว่า Vision และ Division) ในที่สุดการสร้างกลุ่ม และการตั้งชื่อเป็นเครื่องมือ และเติมพจน์ของการสร้างกลยุทธ์ที่ตัวแสดงทางสังคมนำเอามาใช้เพื่อเจรจาต่อรองเพื่ออัตลักษณ์ของตนเอง

วิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคมจึงเป็นกระบวนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และจำแนกแยกแยะเพื่อประดิษฐ์สร้างคำที่ทำให้เกิดความเป็นจริงทางสังคม ภายใต้โครงสร้างทางกายภาพของพื้นที่ และโครงสร้างทางความคิดของกลุ่มชนโดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบที่สร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านกระบวนการต่าง ๆ อันเป็นการตอบโต้คัดทางชาติพันธุ์ที่มีต่อพวกเขา Lom-on (2011) กล่าวถึงวิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคม ดังนี้

1. การสร้างพื้นที่ผ่านประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า วัฒนธรรม และความทรงจำโดยปฏิบัติการของคนกลุ่มนี้เป็นการใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความทรงจำเป็นเงื่อนไขในการเปิดพื้นที่เพื่อช่วงชิงความหมายให้กับตนเองเพื่อเป็นการลดทอนอำนาจจากกลุ่มอื่น ๆ ที่พยายามเข้ามากดทับและเบียดขับให้ตกอยู่ในฐานะคนชายขอบ

2. การสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านพิธีกรรม และการเฉลิมฉลอง พบได้ดังกรณีการทำให้ได้มาของสิทธิการใช้สอยของป่าชุมชนกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ได้ทำการต่อรอง หรือช่วงชิงสิทธิในการใช้พื้นที่กลับมา ผ่านการนิยามความหมายใหม่ให้กับการอนุรักษ์เพื่อใช้เป็นวาทกรรมต่อต้านกับวาทกรรมของรัฐ ผ่านทางการจัดพิธีกรรม (Ritual) การบวชป่าเพื่อใช้ในการสร้างพื้นที่ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่าเป็นกลุ่มคนที่อนุรักษ์ป่าไม้และรู้คุณค่าของป่าไม้ มิใช่เป็นกลุ่มคนที่เข้ามาทำลาย หรือแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้ นอกจากนี้ พิธีกรรมการบวชปายังเชื่อมโยงไปถึงการให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง สามารถเข้าถึงทรัพยากรในฐานะที่เป็นเครื่องมือในเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ และอำนาจในการเข้าถึงป่าไม้

3. การสร้างพหุอัตลักษณ์ในฐานะการปรับเปลี่ยนสภาพ อันเป็นการยอมรับกระแสโลกาภิวัตน์ของคนชายขอบ โดยมีการปรับใช้เพื่อการต่อรองขึ้นมาสู้กับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อมิให้ต้องถูกตกไปเป็นฝ่ายถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว โดยหยิบยกเอาพื้นที่ของอุดมการณ์มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ใหม่ที่พวกเขาสร้างขึ้นแล้วนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ และตัวตนของพวกเขา

4. ปฏิบัติการปรับตัวในรูปแบบชีวิตประจำวันเป็นการสร้างแบบแผนวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่ม โดยการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ขัดกับวิถีชีวิตเดิม

สำหรับวิธีการดำเนินการเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมนั้น คนชายขอบเลือกใช้วิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองตั้งแต่ การยินยอมปรับอัตลักษณ์ของตนให้เป็นเหมือนคนส่วนใหญ่ จนถึงการใช้การต่อสู้เพื่อให้คนส่วนใหญ่ยอมรับอัตลักษณ์ของตน

การยินยอมปรับอัตลักษณ์ของตนเองให้เข้ากับความต้องการของคนส่วนใหญ่ จะเกิดขึ้นในกรณีที่คนชายขอบไม่มีสถานะที่จะตอบโต้หรือแสดงอาการต่อต้านคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังกรณีชาวดาระอั้ง La-ongplew (2003) พบว่า ดาระอั้งเผชิญกับภาวะความเป็นคนชายขอบในการเข้าถึงทรัพยากร และการ

เข้าถึงสถานะพลเมือง ตลอดจนความมั่นคงในการพำนักอยู่ในประเทศไทย ดาระอังได้ประเมินสถานการณ์ของความสัมพันธที่ดำรงอยู่ จึงได้สร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองผ่านการจัดการความสัมพันธ์ โดยการจัดวางความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐโดยการนำเสนออัตลักษณ์ การนิยามตนเองที่สอดคล้องกับความคาดหวังของรัฐ ในสองลักษณะคือ ลักษณะแรกการต่อรองในการเข้าถึงสถานะพลเมืองผ่านการนำเสนอตัวตนในฐานะชุมชนรักป่า โดยการดูแลพื้นที่ป่ารอบชุมชน การปรับกฎเกณฑ์การจัดการพื้นที่ป่าตามจารีตของตนเข้ากับหลักการจัดการป่าที่ได้เรียนรู้ผ่านเครือข่ายป่าชุมชนเป็นการปฏิเสธความหมายที่ถูกนิยามจากรัฐในฐานะชาวเขาทำลายป่า ในขณะที่เดียวกันก็สร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเองผ่านการนิยามตัวเองในฐานะผู้รักษาป่าแสดงให้เห็นว่าตนมีความชอบธรรมที่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ลักษณะที่สองการต่อรองการเข้าถึงสถานะพลเมืองผ่านการนำเสนอตัวตนในฐานะชาวเขาที่ดี ผ่านการสร้างชุมชนปลอดภัยเสถียร และการให้ความร่วมมือกับรัฐเป็นการนำเสนอตัวตนที่สอดคล้องกับสิ่งที่รัฐคาดหวัง เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนมีความชอบธรรมในการได้สถานะพลเมือง และการได้สิทธิการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จากวิธีการดังกล่าวม้งดอยยาว ดอยผาหม่นสร้างพื้นที่ทางสังคมผ่านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและปรับปรุงรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยเข้าร่วมกับภาครัฐ ในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ภายใต้การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าด้วยการจัดตั้งป่าชุมชน มีการสงวนพื้นที่เฉพาะสำหรับป่าต้นน้ำหรือป่าดงเชิงอันเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ให้เข้าบุกรุกใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่า การเพาะปลูกไม้เศรษฐกิจได้แก่ กาแฟ โกโก้ อันเป็นไม้พื้นล่าง ร่วมกับไม้ชั้นบนอันได้แก่ไม้ธรรมชาติ การเลี้ยงโคและกระบือในพื้นที่ป่าไม้ ช่วยกักตุนน้ำซึ่งเป็นเชื้อเพลิงสำคัญในการเกิดไฟป่า รวมถึงการเข้าไปดูแลโค กระบือ ร่วมกับการสอดส่องดูแลผู้ที่เข้าไปทำลายพื้นที่ป่าไม้

การสร้างพื้นที่ทางสังคมวิธีที่สอง เป็นการยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองอย่างสงบ เป็นวิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชายขอบที่สามารถรวบรวมกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน เพื่อแสดงออกทางสังคมทำให้เกิดการยอมรับ เป็นการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคมภายใต้ความแตกต่างระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ที่มีความแตกต่างทางอัตลักษณ์กับคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ดังแสดงในงานวิจัยของ Nawarat and Chareoenporn (2020) ที่ได้ศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของชาวบางคล้า ในการต่อสู้กับการสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังงานก๊าซธรรมชาติ ชาวบางคล้าถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบเนื่องจาก ได้รวมกลุ่มกันแสดงออกถึงการคัดค้านโรงไฟฟ้า ด้วยการปิดถนนประท้วงเพื่อให้คนส่วนใหญ่ยอมรับถึงความไม่พึงพอใจในสิ่งที่ชาวบางคล้าจะได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้า ม้งดอยยาว ดอยผาหม่นสร้างพื้นที่ทางสังคมโดยการรวมกลุ่มตั้งเป็นเครือข่าย ร่วมกับม้งผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในภาคเหนือ ร่วมกันขับเคลื่อนการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ม้ง และแก้ไขประเด็นปัญหาร่วมกันของม้งในพื้นที่ภาคเหนือ

การสร้างพื้นที่ทางสังคมวิธีที่สาม เป็นการต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นคนชายขอบ มีการรวบรวมกำลังภายใต้ผู้สนับสนุนให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มของตนออกจากคนกลุ่มใหญ่ ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นในทางการสร้างความไม่สงบในพื้นที่เพื่อยืนยันข้อเรียกร้อง การเจรจาต่อรอง เพื่อให้รัฐมองเห็นและตระหนักถึงปัญหาที่พบหรืออาจดำเนินการไปจนถึงขั้นตอนการแบ่งแยก เพื่อเรียกร้องการปกครองตนเอง ดังกรณีงานวิจัยของ Charoensuk (2019) ที่ได้ศึกษาการเข้าเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) สามารถ

อธิบายถึงวิธีการสร้างแนวร่วมที่มาจากกลุ่มม้ง เนื่องจากการตีประเด็นปัญหาที่ม้งกำลังเผชิญได้อย่างตรงจุด อีกทั้งภาพลักษณ์ ที่มีความน่าเชื่อถือ น่าฟังฟัง ผิดกับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งทำตัวเป็นเจ้านายใช้อำนาจข่มเหงรังแกส่งผลให้พคท.กลายเป็นทั้งผู้นำ และความหวังในการต่อสู้เพื่อยุติการคุกคามจากอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม นำพา ม้งไปสู่เสรีภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตม้งให้ดีขึ้น การสร้างแนวร่วมจากม้ง และขยายเขตงานในภาคเหนือ จึงใช้เวลาไม่มากนัก แม้รัฐจะใช้ยุทธการปราบปราม แต่สถานการณ์การสู้รบที่เกิดขึ้นกลับผลักดันให้ม้งเข้าร่วมต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐเพราะเกรงว่าจะถูกปราบปรามไปด้วย เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐมักใช้อำนาจ ข่มขู่คุกคามการเป็นชนชาติส่วนน้อยอยู่เสมอ ม้งดอยยาว ดอยผาหม่น ได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ต่อสู้กับอำนาจรัฐ เพื่อให้พ้นจากการกดขี่ข่มเหงจากเจ้าหน้าที่รัฐ สามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระตามวิถีบรรพบุรุษที่สืบทอดมา แม้ว่าจะกลับมาในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย แต่ก็คงยืนยันที่จะกลับมาตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงตามวิถีของตน

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชายขอบของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น ด้วยการสร้างพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าวัฒนธรรมและความทรงจำ การสร้างพิธีเฉลิมฉลอง การสร้างพหุอัตลักษณ์ในฐานะการปรับเปลี่ยนทางสังคม และการปรับตัวในรูปแบบชีวิตประจำวัน ทั้งนี้คนชายขอบใช้วิธีการสร้างพื้นที่ทางสังคมตั้งแต่ การปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับคนกลุ่มใหญ่ การแสดงการต่อต้านอย่างสงบเพื่อให้คนกลุ่มใหญ่รับรู้รับทราบความมีตัวตนของคนชายขอบ จนถึงการต่อสู้เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น

จากนโยบายการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศให้ได้อย่างละ 40 หรือนโยบาย “ทวงคืนผืนป่า” ตามคำสั่งสช.ที่ 64/2547 และนโยบายการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติภูชี้ฟ้า ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือม้งดอยยาว ดอยผาหม่น ที่ถูกจำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ และปัญหาที่ใหญ่หลวงคือ การผนวกพื้นที่ทำกินซึ่งม้งได้ใช้ประโยชน์มาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ม้งดอยยาว ดอยผาหม่น จึงรวมกลุ่มกันสร้างอำนาจในการต่อรอง สร้างพื้นที่ทางสังคม และสร้างวาทกรรมกลุ่ม Thummawiwon (2005) กล่าวว่า การสร้างพื้นที่ทางสังคมในลักษณะนี้ทำให้เกิดความขัดแย้ง มีอำนาจในการนิยามความหมายให้เป็นที่ยอมรับในสังคมกระแสหลัก อันเป็นการแสดงบทบาททางการเมืองภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ Charoensin-o-larn (2002) กล่าวเพิ่มเติมว่าการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจนี้เกิดขึ้นจาก ความไม่พึงพอใจหรือไม่ยอมรับนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เพื่อให้รัฐปรับปรุงนโยบายนั้น อันเป็นการใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐ ของประชาชนคือ ช่องทางการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนธรรมดาในระบอบประชาธิปไตยที่อยู่เหนือช่องทางปกติ นอกเหนือระบบกฎหมายนอกเหนือสถาบันหลักต่าง ๆ ในสังคม แต่เป็นสิ่งที่ชอบธรรม และสามารถทำได้ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ยิ่งไปกว่านั้น การใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชนยังเป็นตัวปรับเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและสังคม Fuengfusakul (2018) กล่าวถึงการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงการไม่ยอมรับนโยบายของรัฐ มีกระแสสูงหรือสามารถท้าทายอำนาจรัฐได้หรือไม่จะขึ้นอยู่กับความขัดแย้ง หรือพลังบูรณาการของรัฐ การรวมศูนย์เรียกร้องไม่ว่าจะเป็นแบบใดอยู่ที่การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนในลักษณะที่เป็นปฏิกิริยากับวัฒนธรรมของศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามการเรียกร้องดังกล่าว อาจมิได้หมายถึงการเรียกร้องเพื่อแยกดินแดน หรือการเป็นอิสระทางการเมือง แต่เพียง

ต้องการให้รัฐ หรือคนส่วนใหญ่ของประเทศ ยอมรับความเป็นชาติพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรม เนื่องจากโจทย์สำคัญทางพหุวัฒนธรรมคือ เราจะอยู่ร่วมกับคนที่แตกต่างจากเราได้อย่างไร โดยที่ต่างฝ่ายต่างเป็นตัวของตัวเอง และการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในลักษณะที่เสมอภาค

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของม้งดอยยาว ดอยผาหม่น ดำเนินการโดยการรวมกลุ่มเพื่อทำหนังสือส่งถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงการต่อต้าน คัดค้านนโยบายเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ป่าไม้โดยไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ มีการเดินขบวนประท้วง การสร้างพื้นที่ข่าวในสื่อสารมวลชน และสื่อออนไลน์เพื่อแสดงให้รัฐ และคนทั่วไปรับรู้ ว่ารัฐไม่อาจรักษาอำนาจได้อย่างสมบูรณ์ และยั่งยืน เบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหมือนในอดีตดังที่ Tissamana and Nontasak (2020) กล่าวว่า เนื่องจากในอดีตรัฐใช้การสร้างสภาวะกดดันกับประชาชน ผ่านระบบกฎหมาย กระบวนการพัฒนาประเทศอย่างมีส่วนร่วมเทียม และการใช้วาทกรรมการพัฒนา ภายใต้ความพยายามในการผลิตสร้าง “ความรู้/ความจริง” ผ่านนโยบายแบบสั่งการ (Top-down) นั้น ประชาชนได้ผ่านการเปิดพื้นที่ทางความคิด และสร้างจิตสำนึกใหม่ จากคนที่มีประสบการณ์เป็น “ผู้ถูกกระทำ” กลายมาเป็น “ผู้กระทำการ” ในรูปแบบของการสร้างวิธีการมองโลก และโลกทัศน์ใหม่ การส่งผ่านความรู้ในกลุ่มของตนเอง ร่วมกับการเคลื่อนไหวด้วยการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และอาศัยประสบการณ์ในการรวมกลุ่มลุกขึ้นต่อต้าน และขัดขืนต่อการดำเนินนโยบายนั้น ๆ ของรัฐ และทำการประท้วงเพื่อให้รัฐได้ยิน (To be Heard)

การดำเนินกิจกรรมที่แสดงการต่อต้าน ขัดขืนนโยบายของรัฐ จะมีการเผยแพร่ข่าวสารไปยังสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างกระแสการรับรู้ในสังคม Saikwan (2001) กล่าวว่าเมื่อสังคมให้ความสนใจในประเด็นใด สื่อมวลชนก็จะเป็นตัวช่วยหาข้อมูลรายละเอียดในเรื่องนั้นมานำเสนอให้ประชาชนรับรู้ เกิดกระแสสังคมอย่างต่อเนื่องในเรื่องนั้นขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่ได้รับผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากสื่อสารมวลชนแล้ว สื่อออนไลน์ก็เป็นวิธีการนำเสนอข่าวสาร รูปแบบใหม่ก็เป็นวิธีการใหม่สำหรับการเคลื่อนไหวทางสังคม Charoensin-o-larn (2018) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่นี้ ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงเฉพาะกฎหมาย และแนวนโยบายของรัฐ แต่ยังต้องการเปลี่ยนความเชื่อ และปฏิบัติกรต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ด้วยการแทรกตัวเข้าไปเป็นยาตาในวัฒนธรรมกระแสหลัก เพื่อสลาย สันคละวัฒนธรรมหลักในเรื่องที่เคลื่อนไหวหรือที่เรียกว่า “ตรรกะของการต่อต้านขัดขืนทางวัฒนธรรม” ของนักเคลื่อนไหวรุ่นใหม่ ที่เรียกว่า “ซ้ายไซเบอร์ (The Cyber Left)” ที่ทำการเคลื่อนไหวในโลกยุคดิจิทัล ที่ให้ความสำคัญกับระบบเครือข่ายอันมีลักษณะค่อนข้างซับซ้อน มิได้หมายถึงขบวนการทางสังคมที่เคลื่อนไหวบนโลกออนไลน์อย่างเดียว แต่จะเป็นการแสดงพัฒนาการใหม่ของอำนาจ และการต่อต้านขัดขืนอำนาจ พร้อมบอกถึงพัฒนาการใหม่ของการเคลื่อนไหวที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นดิจิทัล และการเกิดขึ้นของวิถี และรูปแบบใหม่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งพื้นที่ และเวลาของการเคลื่อนไหวทางสังคม ม้งเลือกใช้สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์นำเสนอข่าวสารความจริงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ให้คนในสังคมรับรู้เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับม้ง ในฐานะประชาชนของประเทศ ทำให้ภาครัฐต้องกลับมาทบทวนนโยบายที่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่

บทสรุป

มังคุดยยาว ดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนานกว่า 100 ปี มังได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐประกอบกับมีผู้ที่ปฏิบัติอย่างเป็นมิตรและให้ความช่วยเหลือ มังจึงเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับอำนาจรัฐ เพื่อสร้างพื้นที่ สร้างการยอมรับการมีตัวตน และความเท่าเทียมในสังคม จนกระทั่งรัฐปรับเปลี่ยนนโยบาย มังจึงกลับมาในฐานะ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย

ความเป็นคนชายขอบของมังเกิดขึ้นจากอคติทางเชื้อชาติ การมีภาษาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ มายาคติเกี่ยวกับการทำไร่เลื่อนลอย ส่งผลต่อการทำลายป่าไม้ทั้งที่ มังใช้วิถีทำการเกษตรแบบ ไร่หมุนเวียน และการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด อันเกิดจากภาพลักษณ์เดิมที่มังเป็นผู้ผลิตและค้าขายฝิ่น แต่ด้วยความต้องการทางวัตถุประกอบกับมังมีระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง ทั้งภายในประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มังสามารถสร้างเครือข่ายการลำเลียงยาเสพติดได้อย่างเป็นกระบวนการ และจากนโยบายของรัฐด้านการเพิ่มพื้นที่ ป่าไม้ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อมังที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขาแต่ปราศจากเอกสารสิทธิการใช้พื้นที่ เพื่อปกป้องสิทธิของตน มังจึงรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมตั้งแต่การเข้าร่วมกับภาครัฐดูแลจัดการป่าไม้ในลักษณะของป่าชุมชน จนถึงแสดงพลังการขัดขืน ต่อนโยบายรัฐ โดยใช้สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ เผยแพร่ข่าวสารให้เกิดประเด็นการรับรู้ ตัวตนและปัญหาของมังในพื้นที่ทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับฟังความคิดเห็น ตลอดจนการเสริมอำนาจให้ประชาชนวิเคราะห์หาวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ด้วยวิธีการของตนเองภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐ
2. คนส่วนใหญ่ในประเทศควรยอมรับความแตกต่างทางชาติพันธุ์ด้วยสำนึกถึงศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันของมนุษย์

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

1. การศึกษาสันติวิธีเชิงรุกกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชายขอบ
2. ศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการทำไร่หมุนเวียนกับความสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้

เอกสารอ้างอิง

- Charoensin-o-larn, C. (2002). **New Social Movements**. (2nd ed.). Bangkok: Wipasa.
- Charoensin-o-larn, C. (2018). **POWER UNBOUND**. Bangkok: Wipasa.
- Cheroensuk, M. (2019). **United Front of Communist Party of Thailand 1972-1982 A.D.** Master's Thesis in History: Silpakorn University.

- Fuengfusakul, A. (2018). **Identity, Theory Review and Conceptual Framework**. Chiangmai: Wanida Karnpim.
- Jitpiromsri, S. (2010). **Understanding the War of Thought: Social Reality Social Space and Fighting Politics for Symbolic Power**. <http://www.deepsouthwatch.org/th/node/786>. 1 November 2021.
- Kaewtankham, C. (2018). Reflection of Otherness of Marginal People in Collection of Short Story Bang Phrai Heang Sap Cham Pa and Other Stories. **Wiwitwanasan**. 2(1): 111-128.
- Klommeung, P. (2019). Marginal People: Thai-Malayu Residents in the Three Southernmost Provinces. **Academic Journal Bangkok Thonburi University**. 8(2): 1-10.
- Lamoon, N. (2019). **We Own the Land...Eco-Culture History Doi Yao Doi Phamon**. Chiang Rai: Bann Kerd Muang Non.
- La-orngplew, W. (2003). **Marginality and Social Space Construction of Displaced People: A Case Study of Dara-ang in Chiang Dao District**. Master's Thesis in Social Development: Chiang Mai University.
- Leepreecha, P. (2018). **Ethnicity is Related to Security in the Northern Border Areas of Thailand and Laos**. Research Report. Thailand Science Research and Innovation.
- Lom-on,T.(2011).**The Social Space Construction of Khamu in Wiang-Kaen District in the Context of Marginalization**. Master's Thesis in Social Development: Chiang Mai University.
- Nawarat, T. and Chareoenporn, C. (2020). The New Social Movement Process Againsting the Bang Khla natural Gas Power Plant Project. **Journal of Social Innovation**. 3(1): 106-120.
- Saikwan, S. (2001). **Factors, The Success, The Control of Demonstrators, Police, The Riotcontrol and Suppression Sub-Division**. Master's Thesis in Sociology: Chulalongkorn University.
- Saiseng, N. (2017). Human Nature and Spatial Perspective. **Varidian E Journal, Silpakorn University**. 10(1): 635-646.
- Soonthornpasuch, P. (2020). Ethnic Discrimination Against Laos People's Democratic Republic in Thai Society that Displays in the Social Media, Pantip Web board. **Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University**. 15(1): 26-47.
- Thummawiwon, T. (2005). **The Creation of Negotiation Space of Migrant Works: A Case Study of Migrant Workers in Chiangmai Province**. Master's Thesis in Social and Human Development: Maejo University.

- Tissamana, A. and Nontasak, T. (2020). Peaceful Means Innovation: Conflict Mapping Database Research. **Mekong-Salween Civilization Studies Journal**. 11(2): 223-240.
- Tovivich, S. (2021). Participatory Placemaking and the Enablement of Social Spaces: Case Study Klong Bangluang Community. In Sant Suwatcharapinun (Ed.) **Explore the Social Space: Identities, Actions and Representations**. (pp. 3-69). Siamparitut Publishing.
- Wongpratya, S. (2007). **Hill Tribe Minority Groups and the Nation's Security: A Case Study of the Hmong Group**. Doctoral Dissertation in Political Science: Ramkhamhaeng University.
- Wittayapak, C. (2018). **Human Ecology: The Study of the Environment in Social and Culture Dimensions**. Chiang Mai: Office of Research Administration, Chiang Mai University.
- Yodmaneebunpot, T. (Interview: 2021).